

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

3. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 03.05.2022 № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>.

Сорока Орест Андрійович,
аспірант Національної академії
внутрішніх справ

НЕЗАКОННЕ ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ: ОРГАНІЗАЦІЙНО- УПРАВЛІНСЬКІ Й ПРАВОВІ ФАКТОРИ

Стрімкий розвиток суспільних правовідносин, демократизація державних інституцій неможлива без наступальної боротьби зі злочинністю у різних її проявах. Держава в особі компетентних органів визначає правила поведінки, що спрямовані на гарантування безпеки кожній особі, а також встановлення стану захищеності суспільства та держави від різного роду протиправних посягань на охоронювані інтереси. Порушення цих приписів може призвести до завдання непоправної шкоди ефективній діяльності держави у різних її сферах [3, с. 5–9; 7, с. 160; 11, с. 390; 14, с. 140].

У теорії кримінального права організаційно-управлінські фактори впливу на злочинність проявляються, перш за все, у відсутності чіткої і продуманої правової бази, високому рівні фактичної корупції в системі державної служби, а також у тому, що держава не завжди справляється зі своїми функціями, не належною мірою здійснює контроль за ходом економічних процесів [2, с. 123; 4, с. 170–172].

Наразі вітчизняне законодавство, яке регулює окремі аспекти обігу вогнепальної зброї, вибухових речовин та боєприпасів, містить істотну кількість недоліків, які значно знижують ефективність боротьби із незаконним поводженням із вказаними об'єктами. Варто наголосити на тому, що, як підкреслює Ю. В. Луценко, правовідносини у сфері обігу зброї в Україні на законодавчому рівні не врегульовано, наразі Україна залишається єдиною країною Європи, яка не має власного рамкового закону, також залишаються не визначені на нормативному рівні такі ключові поняття даної сфери як «зброя», «вогнепальна зброя», «обіг зброї», «цивільне використання зброї» тощо. Як вважає зазначений вище науковець, «... подібний закон, в умовах стабільно високого рівня

«озброєної» злочинності в Україні за останні 10 років, повинен стати стримуючим інструментом самозахисту громадян від суспільно небезпечних посягань, і на початок 2022 року в Україні склалися об'єктивні передумови для прийняття сучасного закону про зброю як рамкового законодавчого акту в царині її цивільного обігу» [5, с. 109].

Беручи до уваги виявлені в науці недоліки нормативно-правового регулювання порядку поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами, необхідно зазначити, що переважна більшість із них негативним чином впливає не тільки на сам обіг вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових речовин, але й свідчить про низку системних організаційно-управлінських проблем в правоохоронних органах, внаслідок яких механізм протидії незаконному поводженню з названими вище предметами не функціонує на належному рівні [8, с. 62–63].

Необхідно також зазначити, що до організаційно-управлінських факторів незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами минулих років (і, які, до речі, незважаючи на чисельну кількість досліджень, в яких вони аналізувались, не були вирішені належним чином) періодично додаються виклики та загрози воєнних років, які поглиблюють негативний вплив вже існуючих факторів та створюють нові ризики. На жаль позиція окремих практиків щодо теоретичної можливості знизити проблемну ситуацію у суспільстві, пов'язану із зростанням тенденції до незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами, шляхом спрощення контролю за їх обігом чи декриміналізації таких дій, не витримує жодної критики [6, с. 140–145; 9, с. 76–79; 10, с. 215–216].

У контексті кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами звернемо увагу, що частина питань, які стосуються організаційно-управлінських та правових факторів, які детермінують зазначені форми злочинної діяльності, відносяться до кримінально-правових та кримінальних процесуальних. Так, наприклад, М. О. Свірін до комплексу заходів із запобігання злочинам, пов'язаним з незаконним обігом зброї, відносить діяльність спрямовану на: усунення причин та умов, що сприяють скоєнню злочинів; виявлення осіб з криміногенною поведінкою; ужиття заходів, направлених на недопущення подальшого розвитку злочинної діяльності конкретних осіб; припинення злочинів – заходи щодо негайної нейтралізації злочинної діяльності осіб, які безпосередньо розпочали протиправну діяльність, а також заходи з недопущення настання злочинних наслідків; перешкоджання подальшій злочинній діяльності осіб, які скоїли злочини, шляхом повного та своєчасного їх розкриття та ізоляції винних [12, с. 256].

У контексті досліджуваного питання, вважаємо за доцільне згадати декілька видів діяльності органів та підрозділів Національної поліції України, що також пов'язана із протидією незаконному поводженню зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими

речовинами. Види діяльності, що будуть перераховані, як буде розкрито нижче, також потребують а) достатньої кількості сил та засобів, залучених до їх реалізації, б) налагодженої взаємодії (оскільки окремі з них є міжвідомчими) та в) належного нормативно-правового регулювання, що дозволяє ефективно здійснювати таку діяльність. Так, мова йде про:

1. Розшук вогнепальної зброї, а також невикористаних боєприпасів до неї. Відповідно до п. 9 Порядку видачі вогнепальної зброї і боєприпасів до неї цивільним особам, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії РФ та/або інших держав, у разі втрати (крадіжки) вогнепальної зброї, невикористаних боєприпасів до неї, які підлягають поверненню цивільними особами, органи Національної поліції України приймають від цивільної особи відповідну заяву та вносять відповідну інформацію щодо розшуку зброї до інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України».

2. Сприяння Державній прикордонній службі України у виявленні каналів незаконного перетинання державного кордону, переміщення зброї, боєприпасів, вибухових речовин та ліквідація таких каналів разом із відповідними правоохоронними органами (п. 35 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»). За класифікацією, приведеною Ю. О. Булановим, зазначені повноваження відносяться до «спеціальних службових завдань (під час надзвичайного стану чи інших кризових ситуацій)» [1, с. 457].

3. Наповнення та підтримання в актуальному стані засобами інформаційно-комунікаційної системи реєстрів та баз (банків) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно зброї, що перебуває у володінні та користуванні фізичних і юридичних осіб, яким надано дозвіл на придбання, зберігання, носіння, перевезення зброї; викраденої, втраченої, вилученої, знайденої зброї, а також добровільно зданої зброї із числа тієї, що незаконно зберігалася (ч. 1 ст. 26 Закону України «Про Національну поліцію»).

Наведені види діяльності є відносно новими та потребують, з одного боку, наявності достатньої кількості підготовленого персоналу, а з іншого – відповідного методичного забезпечення з виробленими правильними шаблонами та алгоритмами виконання відповідних процесуальних дій в умовах підвищеного навантаження.

Одним із організаційно-управлінських факторів незаконного поводження з вибуховими речовинами стала також відомча неузгодженість щодо протидії окремим видам злочинів, що вчиняються на замовлення спецслужб держави-агресора. Зокрема мова йде про низку терористичних актів, диверсій та посягань на життя військовослужбовців ЗСУ та інших збройних формувань, що вчиняються громадянами України у злочинній співучасті та під керівництвом співробітників ФСБ та ГУ ГШ ЗС РФ.

Так, 5 лютого 2025 року перший заступник голови СБУ С. Андрущенко під час спільного брифінгу з Головою Національної поліції України І. Вигівським повідомив, що Службою безпеки України спільно з Національною поліцією, починаючи з 2024 року, встановлено 497 осіб, які вчиняли підпали авто військових і готували теракти з вибухівкою поблизу будівель ТЦК та СП. Українські правоохоронці пов'язують ці випадки з діяльністю спецслужб РФ, які за даними СБУ, останнім часом активізували спроби влаштування диверсій і терактів у ТЦК та СП. За словами С. Андрущенка, такими діями російські спецслужби «намагаються дестабілізувати ситуацію, зокрема, дискредитувати діяльність ТЦК та СП, зірвати мобілізацію, посягти на довіру громадян до Сил оборони» [13].

Немає ніяких підстав сподіватись, що, якщо в умовах підвищеного контролю за обігом зброї, боєприпасів та вибухових речовин фактична кількість таких випадків тільки зростає (одночасно із зменшенням реагування на них засобами кримінально-правового характеру), то зі зниженням контролю ми можемо стикнутись з некерованим хаосом, наслідком якого стануть суттєві загрози національній безпеці України. Вказане, а також інші організаційно-управлінські та правові фактори незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами обумовлює необхідність подальшого удосконалення нормативно-правового регулювання механізму контролю за незаконним обігом зброї, бойових припасів та вибухових речовин, а також вжиття достатніх заходів організаційного характеру, у тому числі дещо на випередження розвитку криміногенної ситуації в нашій державі.

Список використаних джерел

1. Буланов Ю. О. Окремі аспекти введення посиленого варіанту службової діяльності. Матер. VIII Міжнарод. наук.-практ. конф. (Дніпро, 15 бер. 2024 р.). Дніпр. держ. ун-т внутр. справ. Частина I. С. 456–459. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/13621/1/211.pdf>.
2. Кізіменко Є. В. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами: кримінологічна характеристика та запобігання (ст. 263 КК України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2019. 228 с.
3. Луценко Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України: монографія. Харків. Право. 2015. 200 с.
4. Луценко Ю. В. Правові проблеми легалізації зброї: національний та зарубіжний досвід. Право.ua. 2023. № 3. С. 168–173.
5. Луценко Ю. В. Проблеми законодавчого регулювання обігу зброї в Україні. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2023. Том 34 (73). № 4. С. 108–113.
6. Луценко Ю. В. Проблеми організації протидії організованим злочинним угрупованням, які загрожують державній

безпеці України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2024. Том 35 (74) № 1. С. 139–146.

7. Луценко Ю. В. Проблеми практичної реалізації введення особи до організованої злочинної групи чи злочинної організації для виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття її злочинної діяльності. Правова держава. 2023. № 49. С. 157–170.

8. Луценко Ю. В. Протидія злочинності у світлі міжнародного правопорядку. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2023. Том 34 (73) № 5. С. 60–64.

9. Луценко Ю. В. Протидія організований злочинності: національний та іноземний досвід. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2024. Том 35 (74) № 2. С. 75–81.

10. Луценко Ю. В., Полторацький О. Б. Протидія злочинності в контексті світової безпекової політики. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 2. С. 215–217.

11. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Актуальні проблеми удосконалення окремих положень кримінального та кримінального процесуального законодавства України. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 1. С. 388–391.

12. Свірін М. О. Запобігання підрозділами Національної поліції злочинам, пов'язаним з незаконним обігом зброї. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. № 76, Том 4. 2016. С. 251–260.

13. Теракти в ТЦК і підпали авто ЗСУ: викрили майже 500 осіб. URL: <https://www.dw.com/uk/terakti-v-tck-i-pidpali-avto-zsu-vikrili-majze-500-osib/a-71517824>.

14. Lutsenko, Y., Tarasiuk, A., Kryzhna, V., Motyl, V., Dimich, A. (2021). Legal aspects of civil-military cooperation in comparative context. Amazonia Investiga, № 10(48), P. 138–149.

Степанець Олександр Олександрович,

курсант Національної академії

внутрішніх справ

Науковий керівник:

Симоненко Наталія Олександрівна,

доцент кафедри кримінального права

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ПОЗБАВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ НАГОРОДИ УКРАЇНИ: НОВЕЛА КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ В КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ ПОКАРАНЬ

Позбавлення державної нагороди України як новела кримінального законодавства є важливим елементом оновлення системи покарань, спрямованим на підсилення морально-правового